

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สภาพการศึกษาที่จัดแบบตะวันตกในสังคมไทยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพื้นฐานสำคัญอันนำสังคมไทยไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ทรงเป็นนักการศึกษาท่านหนึ่งของไทยที่มีบทบาทต่อการศึกษานานาชาติ เพราะทรงเป็นนักการศึกษาที่ทรงมีความคิดริเริ่มและก้าวหน้าสำหรับสังคมไทย ทรงมีปรัชญาทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เมื่อทรงรับราชการในโรงเรียนราชแพทยาลัย และทรงดำรงตำแหน่งคณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงมีผลงานด้านการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสำหรับสังคมไทย อาทิ เช่น ทรงเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแพทย์ของไทยให้ได้มาตรฐาน และทรงเป็นผู้หนึ่งที่ปรับปรุงคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการวางรากฐานและเตรียมผู้ที่จะศึกษาในระดับปริญญาสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาแพทย์ วิชวะ และอื่น ๆ เพราะพื้นฐานวิชาในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่นิสิตจะได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป ทรงปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียน การสอนให้ทันสมัย ทรงแต่งตำราพจนานุกรม ศัพท์ ชีวะ เพื่อประโยชน์ทางการค้นคว้าสำหรับนิสิต รวมทั้งทรงสั่งซื้อตำรา เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา นอกจากนั้นทรงเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษ ซึ่งนิสิตจำเป็นต้องรู้อย่างแตกฉาน เพื่อประโยชน์ในการอ่านตำราจากต่างประเทศ จึงทรงจัดหลักสูตรสอนภาษาอังกฤษสำหรับนิสิต หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ทรงเป็นผู้หนึ่งที่ชักนำ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรคุศลเดชวีกกรม พระบรมราชชนก ให้ทรงหันมาสนใจกับกิจการแพทย์ และ หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม ทรงร่วมอยู่ในคณะบุคคลที่ทำาให้มูลนิธิโรคกีเฟลเลอร์ ให้การสนับสนุนการศึกษาแพทย์แผนใหม่ของไทย โดยการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย นอกจากนั้นแล้วยังทรงเป็นนักการศึกษาของไทยท่านแรกที่สนับสนุนให้สตรีไทยมีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระหว่างที่ทรงดำรงตำแหน่งคณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทรงรับนักเรียนสตรี

เข้าเป็นนิสิตเตรียมแพทย์ เมื่อ พ.ศ.2470 จำนวน 7 คน และสตรีเหล่านั้นสามารถจบหลักสูตรได้ถึง 5 คน ซึ่งเป็นการริเริ่มสหศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับประเทศไทย

ต่อมาเมื่อทรงตั้งโรงเรียนของท่านเอง คือ โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ ก็ทรงบริหารการศึกษาด้วยแนวความคิดที่ริเริ่มและก้าวหน้า แต่ก็เหมาะสมกับหลักสูตรและแผนการศึกษาชาติขณะนั้น โดยทรงเพิ่มคุณภาพทางวิชาการแก่นักเรียนทั้งแผนกภาษา และแผนกวิทยาศาสตร์ โดยอาศัยเทคโนโลยีและสื่อการศึกษาที่ทันสมัยกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เช่น ทรงสร้างห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนเอกชนในประเทศไทยจะมี เช่นนี้ ทรงสนับสนุนและอนุรักษ์ด้านศิลปและวัฒนธรรมของชาติ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมอันดีงามของไทยสำหรับนักเรียน ทรงบริหารการศึกษาโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ จนเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับอยู่โดยทั่วไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาททางการศึกษาของ หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของไทย โดยเฉพาะการริเริ่มจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐบาลให้ได้มาตรฐานตามแบบสากล รวมทั้งการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียน เอกชนสตรีในระยะเริ่มแรก

สมมติฐานของการวิจัย

แนวคิดและบทบาททางการศึกษาของ หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี มีส่วนสำคัญต่อการริเริ่มจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐบาลให้ได้มาตรฐานตามแบบสากล รวมทั้งมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียน เอกชนสตรีของไทยตั้งแต่ระยะเริ่มแรก

ขอบเขตของการวิจัย

ระยะเวลาสำหรับการศึกษาแนวคิดและบทบาทของพระองค์นั้น ๖๖ ระยะเวลาศึกษา ระหว่าง พ.ศ.2429-2506 คือตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ โดยพิจารณาศึกษากุมิหลัง พระประวัติก่อนพระองค์ การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา และสภาพครอบครัว ควบคู่ไปกับระยะเวลาตามสภาพ

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ในยุคนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

พิจารณาจากข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. จากเอกสารที่เป็นงานเขียนของท่านและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับท่าน โดยบุคคลร่วมสมัย ทั้งที่เป็นบันทึกรายวัน คำขวัญ โวาทในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งบันทึกหรือสถิติบางประการทั้งของโรงเรียน เขมะสิริอนุสสรณ์ หอประวัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารจากคณะอักษรศาสตร์ และศูนย์วิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จดหมายเหตุและสิ่งตีพิมพ์จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ เอกสารจากคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลร่วมสมัย ทั้งบุคคลในครอบครัว และผู้ร่วมงาน หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจแนวคิดและบทบาททางการศึกษาของ หม่อมเจ้าพูนศรี เกษม เกษมศรี ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของไทย โดยเฉพาะการริเริ่มจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐตามมาตรฐานแบบสากล และการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนเอกชนสตรี
2. ทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์การศึกษาของสังคมไทยช่วงนั้น และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สังคมของไทยต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย